

6. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 09.10.2022).
7. Постанови Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 року № 305 «Про запровадження експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2020-%D0%BF#Text> Дата звернення 09.10.2022.
8. Наказу Міністерства юстиції України від 06.05.2020 № 1587/5 «Про затвердження порядку проведення експериментального проекту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-20#Text> Дата звернення 09.10.2022.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-27>

РОЛЬ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ КРИМІНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ В УКРАЇНІ

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Пенітенціарна кримінологія – наука яка вивчає не тільки засудженого який вчинив повторний злочин в місцях несвободи в Україні, вона також моделює поведінку засудженого під час соціалізації, ресоціалізації та реінтеграції до звільнення з місць несвободи.

Отож, варто погодитися з думкою тих вчених, які вважають, що в місця несвободи за вироком суду потрапляють абсолютно різні люди за своїм світосприйняттям, соціальним статусом, ставленням до вчиненого кримінального правопорушення, установками щодо суспільного життя.

До речі, в місцях несвободи як зауважує вітчизняний вчений А.І. Богатирьов потрапляють не тільки ті, що вчиняли особливо тяжкі

насильницькі злочини, а і люди, засуджені за вчинення злочинів не великої тяжкості (дрібні крадіжки, шахрайство, незаконні фінансові махінації тощо) [1, с. 98].

От чому вітчизняний вчений М.С. Пузирьов вважає, що в місцях несвободи до засуджених потрібно підходити диференційовано [2, с. 78]. На жаль, модель поведінки людини до вчинення нею кримінального правопорушення показує, що в кожного із тих хто вчинив злочин була певна соціальна межа. До речі, вона присутня завжди, оскільки кожна людина потенційно здатна на вчинення кримінального правопорушення. Все залежить як людина реагує і діє в різних криміногенних ситуаціях і головне шукає вихід з неї.

На жаль, обраний шлях виходу з криміногенної ситуації не завжди є законний. Все залежить від тих обставин, в які потрапляє людина. Інша справа – навмисно чи ненавмисно вона вчинила кримінальне правопорушення. Це певним чином впливає на її подальшу соціалізацію, ресоціалізацію та реінтеграцію з місць несвободи.

Наприклад, людина, яка опинилась в місцях несвободи, бо не змогла впоратись із керуванням автомобіля, не мала умислу обірвати життя іншої людини, проте все одно вчинила злочин – через халатність або неухважність, або ще з якихось причин. Зовсім інше, коли людина вчиняє умисне вбивство, яке є спланованим і показує певний виклик суспільству. Дивіться я можу і хочу це робити?

Тому кримінологи у власних дослідженнях припускають що первинним ланцюжком вчинення кримінального правопорушення є думка людини, вчиняти чи не вчиняти злочин. А особливо коли людина за вчинення кримінального правопорушення направлена для відбування покарання в місця несвободи, де існують прописані правила поведінки (режим, соціально-виховна робота, праця тощо) і тому її бажає вчинити нове кримінальне правопорушення співпадає з її думками.

Тобто матриця засудженого наповнена думками не як соціалізуватися, ресоціалізуватися і реінтегруватися з місць несвободи законним шляхом, а вона вибирає шлях протизаконний, а тому має бути покарна повторно за вчинений новий злочин.

На жаль, як показує практика діяльності установ виконання покарань, опитування персоналу і засуджених в місцях несвободи, засуджені рідко усвідомлюють і аналізують потік своїх думок щодо вчинення нового злочину в місцях несвободи, особливо коли це відбувається в колективі засуджених при вчиненні злісної непокори адміністрації установи виконання покарань ст. 391. КК України або ст. 392. КК України Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань.

Цьому сприяє життя самої людини її дитинство, навчання, виховання. У більшості випадків коли особа формується в середовищі, де присутнє насильство, приниження від однокласників у школі та

однорупників у вишах, то є велика вірогідність того, що у подальшому вона буде прагнути пригнічувати слабших за себе, щоб компенсувати власну невпевненість і страх.

Звичайно, це не завжди так відбувається, але ці ознаки присутні при вивчені характеристики засудженого і причин та умов вчинення ним кримінального правопорушення. Тобто відчуття власної слабкості штовхає людину на жорстокість, оскільки вона по природі хоче виживати в тих умовах в яких вона опинилася.

Пенітенціарна кримінологія як наука про пенітенціарну злочинність дозволяє нам змодельовати любую ситуацію в місцях несвободи. Наприклад, як впливає стан перебування засудженого в умовах ізоляції в одностатевому злочинному середовищі на тривалий час на його поведінку?

Дослідження вітчизняних вчених показують, що єдиної моделі такої поведінки нема. І з цим висновком варто погодитися, оскільки ми маємо: різні види виховних і виправних колоній; різну оперативну обстановку в них; категорію засуджених і види злочинів, які вони вчинили; фізичний, моральний та психологічний стан засудженого тощо.

Якщо засуджені чоловіки ще мають можливість підтримувати зав'язок із зовнішнім світом – через своїх рідних та друзів, то жінки потрапляють майже у повну ізоляцію. Коли жінка потрапляє у місце несвободи, доволі часто її сімейні стосунки повністю руйнуються: вона залишається без чоловіка (який часто є потерпілим від її дій), діти не хочуть спілкуватися із матір'ю, батьки часто відвертаються від дочок, які вчинили злочини.

Жінка залишається наодинці сама із собою і своїми проблемами. Особливо це характерно під час кризового стану. Тому, в цій ситуації важлива роль відводиться психологу та працівнику соціально-виховної служби виправної і виховної колонії завдання яких своєчасно надати практичну допомогу засудженому у вирішенні проблеми яка у нього виникла. Наприклад, реєстрація шлюбу чи отримання паспорта, ідентифікаційного коду для підписання трудової угоди, засудженій-матері щодо догляду за дитиною тощо.

Насамкінець, варто наголосити, що вітчизняні вчені Національної академії внутрішніх справ ще у далекому 1997 році заклали перші ростки майбутнього підручника «Пенітенціарна кримінологія», вихід якого сьогодні набуває нового змісту. Тому всі бажаючі ознайомитися з даним науковим продуктом можуть придбати його у Видавничому домі «Гельветика» [3].

Наведене показує, що працівнику виправної або виховної колонії Державної кримінально-виконавчої служби варто не тільки знати, що існує така наука як пенітенціарна кримінологія, а найголовніше мати бажання в своїй повсякденній праці із засудженими використовувати її здобутки.

Література:

1. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність в місцях несвободи України : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 432 с. С. 98
2. Пузирьов М.С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : моногр. К. : ВД «Дакор», 2014. 300 с. С. 78.
3. Пенітенціарна кримінологія : підручник / І. Г. Богатирьов, А. В. Боровик, О. М. Джужа та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 464 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-28>

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

Гнатчук А. Ю.

*аспірантка кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Демянчука
м. Рівне, Україна*

Методологічне обґрунтування дослідження виконання судового рішення щодо засуджених в Україні ґрунтується нами на необхідності вироблення власного методологічного інструментарію шляхом реалізації загальнонаукових, спеціально-наукових та конкретно-наукових методів.

З точки зору теорії права, методологічне обґрунтування дослідження виконання судового рішення щодо засуджених в Україні варто розглядати як сучасне наукове вчення про світогляд і систему наукових поглядів, принципів, методів, прийомів і способів пізнання й об'єктивної оцінки діяльності органів пробації і установ виконання покарань щодо досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених під час виконання судового рішення.

Вітчизняний вчений О.Г. Михайлик вважає, що саме методологія дослідження – один із важливих інструментаріїв наукового пошуку. Саме методологія має не тільки предметний, а й пізнавальний зміст, тому що вона нероздільно пов'язана з переглядом існуючого понятійного апарата, передумов і підходів до інтеграції матеріалу, що вивчається [1, с. 29].